

Nataša Nelević

NASLJEĐE MILEVE FILIPOVIĆ

Od 11. jula ove godine dr Mileva Filipović nije, nažalost, više među živima. Tek nedavno, sa velikim zakašnjenjem, vijest o njenoj smrti proširila se među jednom grupom akademkinja, umjetnica, teoretičarki i aktivistkinja koje poštuju njen doprinos razvoju ženskih studija i feminističke teorijske misli u Crnoj Gori. Kako je moguće da to saznamo tek sada, i to preko privatnih izvora? Da li nam je promakla neka komemoracija, bilo kakav događaj kojim bi njen odlazak bio označen kao gubitak za naučnu i ukupnu zajednicu? Moguće je da smo nešto propustili, ali je vjerovatnije da ipak nismo: nenametljivi, temeljni, posvećeni, za savremenost otvoreni naučni senzibiliteti, kakav je bio njen, kod nas, nažalost, lako izmiču pažnji.

Mileva Filipović rođena je u Spužu 1938. godine. Na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, odsjeku za sociologiju, diplomirala je 1973. godine, magistrirala 1976. godine, a doktorirala 1983. godine. Na Pravnom fakultetu u Titogradu bila je angažovana od 1974. godine, prvo kao docentkinja, a potom kao vanredna (1995) i redovna profesorka (1998-2003). Tokom rada na doktorskoj disertaciji, kao stipendistkinja francuske vlade, boravila je u Parizu, na Ecole Normale

Superierure, gdje joj je mentor bio Luj Altiser. Bila je članica Odbora za pravne i političke nauke i Odbora za filozofiju i sociologiju Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (CANU) i urednica na projektu CANU Enciklopedija Crne Gore, u tematskoj oblasti Društveno - državno uređenje - Pravo. Sociologija. Autorka je udžbenika i knjiga: „Radnička klasa i oslobođenje žena“ (1979), „Istorijski materijalizam i strukturalizam u sociološkoj misli“ (1984), „Uvod u opštu sociologiju“ (1998, 2002, 2012) i „Društvena moć žena u Crnoj Gori“ (2003).

Naučna i prevodilačka interesovanja Mileve Filipović kretala su se u okviru socioloških, strukturalističkih i epistemoloških teorija, a od početka 2000-tih ona se naročito okreću ka sociološkim rodnim teorijama, zbog čega je danas uvažavamo kao pionirku i utemeljivačicu ženskih akademskih studija u Crnoj Gori.

Ovo interesovanje vidljivo je u njenom prevodilačkom radu od 2001. godine kada počinje njena saradnja sa izdavačkom kućom CID iz Podgorice koja u narednim godinama objavljuje njene prevode radova francuskih autora „Osnovi sociologije“ Anrija Mandraa (2001), „Imoralizam: sumrak morala?: sumrak vrijednosti?“ Rajmona Budona (2005) i „Kraj društava“ Alena Turena (2018), kao i prevode socioloških studija položaja i uloge žena u društvu: „Vladavina muškaraca“ Pjera Burdijea (2001), „Svijet žena“ Alena Turena (2011) i „Žene između pola i roda“ Silvane Agacinski (2015).

Sa studijom „Društvena moć žena u Crnoj Gori“ (2003) Mileva Filipović uvodi rodne pristupe u naučni diskurs Crne Gore. Svoja istraživanja rodne raspodjele društvene moći u Crnoj Gori ona temelji na teoriji simboličke moći Pjera Burdijea. Njena analiza asimetrije društvene moći muškaraca i žena polazi od njegovih analitičkih pojmova *habitus* i *simboličko nasilje*. Moć koja proizilazi iz rodnog habitusa muškarca, a replicira se u procesima dugog trajanja, institucionalizovana je u jeziku, normama i svakodnevnim praksama, a njen opstanak omogućavaju porodica, škola, država i crkva. Muška moć je, kako kaže dr Mileva Filipović u ovoj knjizi, „utjelovljena u naše istorijsko nesvjesno u obliku struktura dugog trajanja koji se ne mogu ukiniti prostim naporom volje i osviještenosti“, tako da „teorija moći ujedinjuje muškarce i žene u reproduovanju rodnih habitusa: žene saučestvuju u reprodukciji simboličke moći koju podnose, kao i muškarci koji je vrše“.

Kada je (nakon nekoliko neuspješnih pokušaja da na različitim nivoima obrazovanja na Pravnom fakultetu u Podgorici uvede ženske studije) pripremala zahtjev za akreditaciju za studijski program „Žene i pravo“ na postdiplomskim studijama roda na Pravnom fakultetu u Podgorici, pozvala se na kapacitet rodnih pristupa u polju društvenih nauka da iniciraju „preispitivanje nekih temeljnih naučnih principa epistemologije, naročito društvenih nauka“. Još jednom su ovakvi

argumenti potrošeni uzaludno: iako je Senat fakulteta prihvatio akreditaciju, program ipak nije opstao.

U jednom radu o Milevi Filipović, dr. Ervina Dabižinović zaključuje da je „svima nama koje prepoznajemo važnost njenog naučnog naslijeđa, njen inauguralni primjer od izuzetne važnosti u daljem afirmisanju tema koje se tiču žena u Crnoj Gori, na svim nivoima“. To bi mogao biti i dobar opis onoga što su na vijest o smrti Mileve Filipović osjetile malobrojne akademkinje, naučnice i teoretičarke u Crnoj Gori koje znaju koliko je dragocjena, jedinstvena i hrabara bila njena odluka da svoj naučni i prevodilački angažman posveti temama koje svoje promotere osuđuju na marginalizaciju u patrijarhalno ustrojenim, okoštanim i autističnim akademskim strukturama i hijerarhijama. Njen doprinos promjeni društvene realnosti obuhvata i prevazilazi tzv. žensko pitanje u Crnoj Gori. Mileva Filipović se nije neposredno miješala u političke procese, njen senzibilitet to joj nije dopuštao, ali sve što je radila u tišini, kao prevoditeljka ili naučnica, bilo je posvećeno onoj promjeni naučnog diskursa u Crnoj Gori koja bi, kroz spregu znanja i političkih praksi, sigurno vodila ka sveprožimajućim promjenama društvenih paradigmi.

Da li je taj njen diskretan poziv naučnoj zajednici da airmiše ona znanja koja vode u tom pravcu neko čuo? Sudeći po odluci CANU da odbije predlog za njen izbor 2015. godine čini se da ipak nije (razlozi zbog kojih je predlog odbijen ostali su nepoznati javnosti uprkos nastojanju njenih poštovateljki da ih ipak saznaju). Izostanak pažnje koja bi bila poklonjena njenom odlasku upućuje na isti zaključak. Jedan broj akademkinja i teoretičarki u Crnoj Gori svakako će rado prigrliti njeno naučno naslijeđe. Ostalo ostaje za budućnost.